

**25. РЕПУБЛИЧКО ТАКМИЧЕЊЕ ИЗ ФИЗИКЕ УЧЕНИКА СРЕДЊИХ ШКОЛА
РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ (28. април 2018)**

I РАЗРЕД

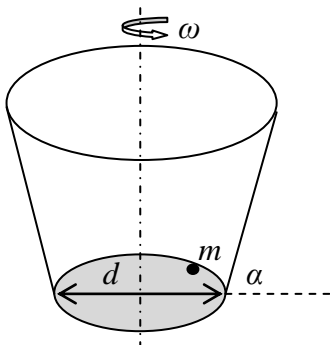
1. Авион одвојивши се од писте, узлијеће по правој линији, која са хоризонталом заклапа угао $\alpha_0 = 30^\circ$, почетном брзином $v_0 = 50\text{ m/s}$ и убрзањем $a = 3\text{ m/s}^2$. Из авиона послје времена $t_1 = 5\text{ s}$ од тренутка одвајања од писте бачено је вертикално наниже тијело брзином $u_0 = 3\text{ m/s}$ у односу на авион. На ком растојању од мјеста узлијетања авиона ће дато тијело пасти на земљу? $g = 9,81\text{ m/s}^2$.

2. Хомогени цилиндар масе m лежи на подлози у облику жљеба (слика 2), гдје је растојање између бочних страна једнако полупречнику цилиндра R . Подлога се креће у хоризонталном правцу убрзањем a . Наћи силе које дјелују на бочне стране жљеба. Трење занемарити.

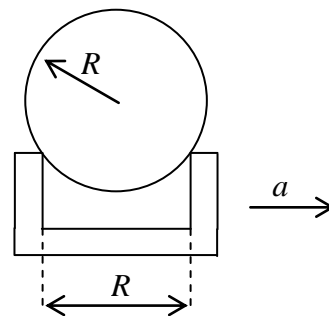
3. Куглица масе m налази се на дну посуде која има облик зарубљене купе, чија је шира основа окренута нагоре. Стране купе су нагнуте под углом α према хоризонталу (слика 1). Коэффициент трења између куглице и подлоге је μ . Пречник дна посуде је d . Одредити при којој угаоној брзини обртања посуде долази до искакања куглице из посуде.

4. Електромотор постављен на врх стрме равни нагибног угла 30° према хоризонту, вуче терет од једне тоне ($m = 1000\text{ kg}$) уз раван константном брзином $v = 2\text{ m/s}$. Ако је коэффициент трења $\mu = 1/(2\sqrt{3})$, колика је вучна сила електромотора. $g = 9,81\text{ m/s}^2$.

5. Сателит се креће у екваторијалној равни Земље са запада на исток (у смјеру ротације Земље) по кружној орбити полупречника $R = 2 \cdot 10^4\text{ km}$, јавља се над одређеном тачком на Земљи сваких $t = 11\text{ h}$. Знајући гравитациону константу $\gamma = 6,67 \cdot 10^{-11}\text{ Nm}^2/\text{kg}^2$, одредити масу Земље.

слика 1

слика 2

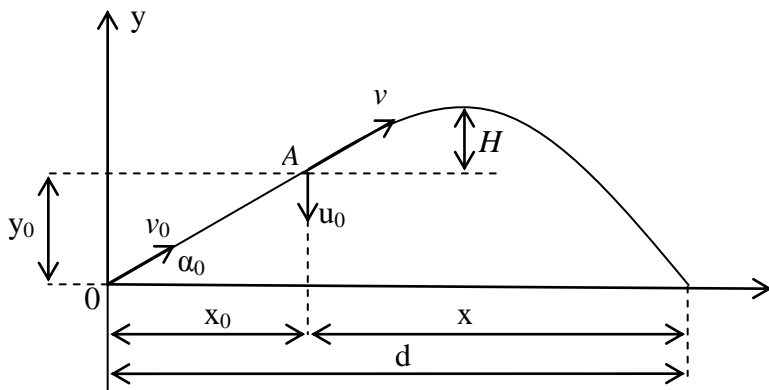
РЈЕШЕЊА ЗАДАТАКА ЗА I РАЗРЕД

1. Брзина авиона након времена $t_1 = 5\text{ s}$ од тренутка одвајања од писте $v = v_0 + at_1 = 65\text{ m/s}$ а пређени пут у том правцу: $s = OA$ (слика 3), $s = v_0 t_1 + \frac{at_1^2}{2} = 287,5\text{ m}$. Брзина тијела у правцу x -осе у том тренутку је: $v_x = v \cos \alpha_0 = 56,22\text{ m/s}$ а у правцу y -осе $v_y = v \sin \alpha_0 - u_0 = 29,50\text{ m/s}$. Координате тијела x_0 и y_0 , након $t_1 = 5\text{ s}$, су: $x_0 = s \cdot \cos \alpha_0 = 248,98\text{ m}$ и $y_0 = s \cdot \sin \alpha_0 = 143,75\text{ m}$.

У правцу y -осе тијело се даље креће као хитац навише, а максималну висину достиже након времена $t_z = \frac{v_y}{g} = 3,01\text{ s}$. Максимална висина (у односу на y_0) је $H = \frac{v_y^2}{2g} = 44,36\text{ m}$. Висина

коју је тијело достигло у односу на земљу је $H + y_0$, и са те висине тијело слободно пада на земљу за вријеме $t_p = \sqrt{\frac{2(H + y_0)}{g}} = 6,19\text{ s}$. Укупно вријеме које тијело провело у ваздуху (од тренутка када је избачено из авиона) прије пада на земљу је $t_z + t_p = 9,20\text{ s}$. За то вријеме дуж

x -осе тијело прелази пут (у односу на x_0) $x = v_x t = 517,22\text{ m}$ а пређени пут у односу на мјесто узлијетања $d = x_0 + v_x t = 765,9\text{ m} \approx 766\text{ m}$.

слика 3

2. Са слике 4 се види да је $\cos \alpha = \frac{R}{2R} = \frac{1}{2}$, слиједи $\alpha = 60^\circ$. Из једначине за II Њутнов

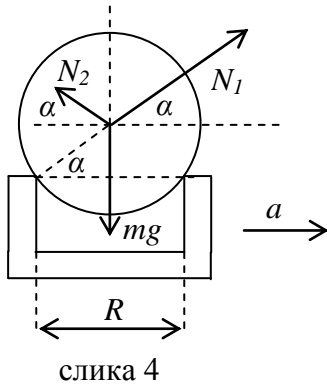
закон у правцу x -осе и једначине за равнотежу сила дуж y -осе добијамо:

$$N_1 \cos \alpha - N_2 \cos \alpha = ma \quad (1), \quad N_1 \sin \alpha + N_2 \sin \alpha - mg = 0 \quad (2).$$

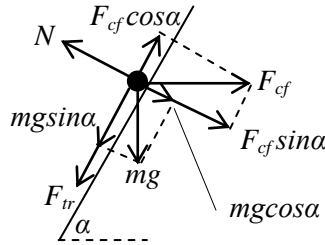
Из једначине (1) слиједи $N_1 = \frac{ma}{\cos \alpha} + N_2$ (3). Уврштавањем израза (3) у једначину (2)

$$\text{добија се } N_2 = m \left(\frac{g}{\sqrt{3}} - a \right). \text{ Уврштавањем овог израза у (3) } N_1 = m \left(\frac{g}{\sqrt{3}} + a \right).$$

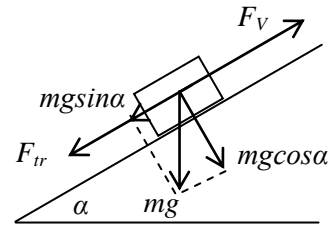
Силе које дјелују на бочне стране жљеба једнаке су силама реакције N_1 и N_2 којим жљеб дјелује на куглу.

слика 4

слика 5

слика 6

3. На слици 5 су приказане силе које дјелују на куглицу: сила теже, центрифугална сила и сила трења. Услов равнотеже у правцу нормалном на подлогу је:

$N = F_{cf} \sin \alpha + mg \cos \alpha$ гдје је N реакција подлоге. Куглица се почиње кретати навише ако је $F_{cf} \cos \alpha > F_{tr} + mg \sin \alpha$. Како је сила трења $F_{tr} = \mu N = \mu(F_{cf} \sin \alpha + mg \cos \alpha)$, њено уврштавање у претходну једначину даје $F_{cf} \cos \alpha > \mu(F_{cf} \sin \alpha + mg \cos \alpha) + mg \sin \alpha$. Када се куглица налази на дну посуде центрифугална сила је једнака $F_{cf} = m\omega^2 \frac{d}{2}$. Рјешавањем

горње неједначине добијамо тражену угаону брзину, $\omega > \sqrt{\frac{2g(\mu \cos \alpha + \sin \alpha)}{d(\cos \alpha - \mu \sin \alpha)}}$.

4. Вучна снага електромотора је: $P = F_V \cdot v$, гдје је F_V вучна сила електромотора. Пошто се терет вуче константном брзином резултантна сила која дјелује у правцу кретања на тијело једнака је нули, тј. $F_V - F_a - F_{tr} = 0$. Са слике 6 слиједи да је

$F_V = F_a + F_{tr} = Q(\sin \alpha + \mu \cos \alpha)$. Тражена вучна снага је $P = F_V \cdot v = Q(\sin \alpha + \mu \cos \alpha)v$, $P = 14,715 \text{ kW}$.

5. За кружење сателита око Земље центрипетална сила је гравитациона сила:

$$m\omega^2 R = \gamma \frac{mM}{R^2}, \text{ па се одатле може изразити маса Земље } M = \frac{\omega^2 R^3}{\gamma}. (1)$$

Угаона брзина сателита се не може одредити као $\omega = 2\pi/t$, јер t није вријеме обиласка сателита око Земље. t би било вријеме обиласка када би Земља мировала. Због ротације Земље у истом смјеру у коме се креће и сателит наведена тачка "бјежи" испред сателита и угаона брзина сателита се може одредити из услова: $\omega t = 2\pi + \omega_z t$, гдје је ω_z угаона

брзина ротације Земље око сопствене осе $\omega_z = 2\pi/T$, ($T = 24h$). Према томе $\omega = \frac{2\pi}{t} + \frac{2\pi}{T}$

(2). Уврштавањем (2) у (1) добијамо $M = \frac{R^3}{\gamma} \left[\frac{2\pi}{T} \left(1 + \frac{T}{t} \right) \right]^2$, или коначно $M = 6,4 \cdot 10^{24} \text{ kg}$.